

havde lettere adgang til disse materialer end de kostbare elefantstødtænder i middelalderen. Materialet gennemgås kronologisk, og forfatteren giver en indføring i motiver og billedtyper samt de enkelte kunstgenstandes formål og anvendelse. De forskellige værksteders udbredelse og særpræg beskrives.

Det er lykkedes for Liebgott at give en ukunstlet og velskrevet oversigt over den kostbare samling, som overvejende har haft religiøse formål: Andagtsbilleder, bogbind og krucifixer, bestilt af adel og gejstlighed af det kostbareste materiale for at tjene til Guds forherligelse. Bogen er overskuelig i sin inddeling af stoffet, som er sat ind i en forsvarlig, kulturhistorisk ramme – Den formidlingsmæssige opgave er løst på forbilledlig måde.

I teksten er fagbetegnelser, navne og lignede, som forfatteren har skønnet vigtigt, anført i kursiv. For nogle letter det læsningen og fremmer forståelsen, for andre virker det forstyrrende, en kilde til irritation. Jeg hører til den sidste kategori.

Wivan Munk-Jørgensen

Tove Clemmensen: *Skæbner og Interiører. Danske tegninger fra barok til klunketid.* (Nationalmuseet 1984), 177 s., 195,- kr.

1951 var der en udstilling af danske interiørtegninger på Nationalmuseet. Til udstillingen havde den unge Tove Clemmensen forfattet bogen »Danske interiørtegninger fra rokoko til klunketid«. Herværende værk er resultatet af de mellemliggende års fortsatte studier i den specielle, i omfang ret begrænsede, maleriske genre. Antallet af billeder er fordoblet og suppleret med flere hidtil ukendte og upublicerede eksemplarer. Som genre kan de sammenlignes med senere tiders interiørfotografier, med et krav om nøjagtighed som det primære;

den kunstneriske kvalitet er til gengæld temmelig svingende. Ofte er det amatører, undertiden beboeren selv, der med kærlig omhu og ejerglæde har skildret alle rummets detaljer, møblernes placering, tekstilmønstre og farver, malerier og nips. Da fotografiet vandt indpas i slutningen af 1800 tallet, ophørte genres eksistensberettigelse.

Ved en gennemgang af billedmaterialet efterlades man i en særpræget stemning – synet af alle disse lidt stive, ubeboede rum vækker et ønske om at se dem befolkede. Forfatterens motivation til indsamling af de levnedbeskrivelser, der ledsager billederne, kan måske tilskrives denne fornemmelse. Resultatet er et glimrende indblik i skiftende tiders livsstil og moder hos aristokrati og borgerskab. De ældste eksempler viser stilrene og stramme barokrum med rolige trægulve og enkle stole og kister, der taler om mådeholden livsførelse. De yngste eksempler tager os med ind i klunketidens overmøblerede, overpolstrede, i stilistisk forstand umådeholdne stuer, hvor i det mindste husstøvmiderne må have ført et overdådigt liv. Placeringen af rummenes beboere i deres egne omgivelser er kulturhistorie af en fin underholdningsmæssig kvalitet, blandt højdepunkter kan nævnes Frederik VI's arbejds- og soveværelse på Amalienborg, fra hvis smalle seng den replik lød, som det danske folk tog til sig af hele hjertet: »Godnat, Ole! Sluk lyset! Pengene ligger i vinduet«.

Wivan Munk-Jørgensen

Margit Mogensen: *Landbruget i dansk malerkunst ca. 1840-1915.* (Landbohistorisk Selskab, 1984), 144 s., ill., 144,- kr.

Bogen omhandler en periode, hvor landbruget gennemgik store omvæltninger med hensyn til dyrkningsmetoder, husdyrhold og landbrugsredskaber.

Kunstnerisk er den sammenfaldende med kulminationen indenfor dyrkelsen af landskabsmaleriet. Den tidsmæssige afgrænsning ved 1915 hænger sammen med modernismens gennembrud og maleriets tiltagende ulæselighed.

At udnytte malerkunsten til at supplere og uddybe historien er en helt legitim og rosværdig metode, der giver oplagte muligheder for formidling. Den ikke specielt historisk interesserede læser fanges visuelt og får stoffet levendegjort. For den ikke særligt kunstnerisk interesserede får billederne til gengæld værdi som oplysning og illustration af historien.

Om malerkunsten som sandhedsvidne kan der naturligvis indvendes mangt og meget. Maleriet skildrer sjældent virkeligheden, men fortolker og gengiver den, ikke blot som et produkt af kunstnerens personlige opfattelse, også af hans akademiske skoling og tidens kunstneriske konventioner. Uden at generalisere, står det ofte sløjt til med den kunstneriske kvalitet, hvor der berettes mest sandfærdigt.

Straks i forordet anfører forfatteren da også, at valget af billeder skyldes hendes egen smag, »samt adgangen til at fremskaffe egnede fotografier til en rimelig pris«. Vi skal derfor ikke forvente en strengt saglig gennemgang af periodens landbrug belyst gennem malerkunsten, men snarere et skønsomt udvalg af billeder, der illustrerer nogle temaer og emner indenfor landlivet i sidste halvdel af 1800 tallet, såsom »landskabet«, »husdyrholdet«, »markbrugget« og »landsbybilleder«. Det er der kommet en smuk og læseværdig kulturhistorisk bog ud af. Margit Mogensens baggrund som cand.mag. i historie og kunsthistorie har selvfølgelig været afgørende for måden at disponere på, men også hendes tilknytning til Landbohistorisk Selskab og hendes egen landbobaggrund slår igennem i en vidende

og medlevende skildring og tolkning af materialet.

Valget af billeder kan diskuteres. Hvad Anna Anchers raffinerede Ska-gensinteriører har at gøre i denne sammenhæng, for eksempel. Smag og behag kan derimod ikke diskuteres. Personligt bryder jeg mig ikke meget om Julius Exners slikkede, forlorne bondestuemiljøer. Kunst er det ikke. Hvad de fortæller om landmandsliv, må også være begrænset. Peter Hansens »Grise« har så afgjort ikke meget med griseavl at gøre, men et dejligt maleri er det! Synd og skam, at ikke alle billeder er i farver.

Bogen afsluttes med en registrant over malerier, der skønnes at have landbrugs- og kulturhistorisk værdi. Den er ikke komplet, men den giver et godt indtryk af, hvilket stort materiale, der har været at vælge af og bygge på.¹

Wivan Munk-Jørgensen

Erik Nygård: *Tag over hovedet. Dansk boligbyggeri fra 1945-1982.* (Arkitektens forlag, 1984), 295 s., 148,-kr.

Siden 2. Verdenskrig er der bygget mere end en million boliger i Danmark, hvilket er halvdelen af landets samlede boligbestand. Det er forudsætningerne for alle disse boligens udformning, forfatteren har sat sig for at skildre, og det lykkes med både overblik og kompetence. 1945 stod 12-15000 mennesker uden bolig. Det resulterede i et sæt boliglove 1946, som betegnes som den mest konsekvente og sociale boliglovgivning nogensinde. 1945-1957 stod det sociale boligbyggeri for halvdelen af boligbyggeriet. Det var de små boligforeningers tid, og de velkendte 3-4 etages stokkebebyggelser spredte sig på grønne plæner i byernes udkanter. Erik Nygård har meget tilovers for disse små, »sagtmodige« bebyggelser, hvor trivslen på en eller anden måde var indbygget i planen.